

2015 preek zondag 26 april

Psalm 65

Johannes 10: 11-16

1 Johannes 3: 1-8

afbeelding: mandala van de overvloed

Vanmorgen lezen we uit een van de brieven van het Nieuwe Testament, een brief die toegeschreven wordt aan de evangelieschrijver Johannes, of in ieder geval afkomstig is uit de kringen rond deze evangelist.

In de lutherse tradities is het lezen uit een van de brieven de regel. Dat wij het bijna nooit doen hier in de Oude Lutherse, komt omdat drie schriftlezingen als veel ervaren worden. Zoveel tekst, waarvan vaak het onderlinge verband op het eerste gezicht niet altijd even duidelijk is als je ze als kerkganger hoort, het lijkt vaak te veel van het goede. Hoe concentreer je je op drie teksten tenslotte?

Toch is het jammer dat de brieven van Paulus en van de anderen, zoals de brieven van Johannes er bij inschieten, want er staat veel moois in te lezen. Niet dat ze gemakkelijk of toegankelijk zijn en snel hun geheim prijsgeven. Het lijkt dikwijls geheimtaal waarin de brieven geschreven zijn, een taal waar we moeilijk voeling mee krijgen. En niet zelden zijn de brieven zo uitgelegd dat mensen er kopschuw door zijn geworden. Want, zoals in de hele Schrift, wordt er vaak in tegenstellingen gesproken die lijnrecht tegen over elkaar gezet worden. En dit gebeurt ook in deze eerste brief van Johannes. Daar staan goeden en kwaden, goed en kwaad, licht en donker, christenen en antichrist, geloof en ongeloof, de wereld en de gelovige, God en de duivel, kinderen van God en kinderen van de duivel enzovoort als polen pal tegenover elkaar. In de brief bestaan geen grijstinten, er is niet veel nuance, het is het een of het ander. Terwijl wij, als we tot enig inzicht zijn gekomen, beseffen dat goed en kwaad merkwaardig verweven zijn, dat er geen licht is zonder duisternis, dat geloof en ongeloof beiden in ons hart wonen en dat het levensgevaarlijk is mensen op te delen in kinderen van de duivel of kinderen van het licht, wat gebeurt als je de tekst letterlijk neemt. De werkelijkheid, zo weten we, is veel ingewikkelder en complexer en genuanceerder dan we zouden willen. Zwart wit denken is te simpel en doet het leven, de werkelijkheid, de mensen, geen recht.

Maar gemeente, dat spreken en verhalen in tegenstellingen en in tegenpolen van de Bijbel, dit zwart wit denken, is vooral bedoeld om het verschil duidelijk te maken, ons voor de keus te stellen en de keuzemogelijkheden zo helder mogelijk neer te zetten: wie ben je, wat wil je zijn, hoe wil je leven, waarvoor kies je, wat doe je. Want juist omdat het leven zo ingewikkeld is en ondoorzichtig zou een mens door de bomen het bos niet meer zien en ook uit het oog verliezen dat er toch echt keuzes zijn en dat gekozen moet worden. Er is toch echt iets is als goed en kwaad, er is onderscheid. Het maakt verschil waar je je hart aan geeft, het maakt uit waar je je door laat leiden, het maakt alle verschil van de wereld. Want er staat nogal wat op het spel, om precies te zijn: je leven staat op het spel. Want een mens kan helemaal van deze wereld zijn zegt Johannes, of van God.

Van de wereld zijn, dat betekent dat je opgaat in het leven in het platte vlak. Het betekent dat je de geestelijke werkelijkheid uit het oog verlies of negeert, dat je vergeet dat je meer bent dan een dier, dat gedreven door instincten gericht is op voedsel, voortplanting, overleven. Het betekent dat je vergeet dat je een ziel hebt die hele eigen behoeften en verlangens heeft. Van de wereld zijn dat kan zijn dat je je geluk zoekt in het vervullen van je driften en behoeften. Je kunt de vervulling van je leven zoeken in seks, of drank, je kunt je laten leiden door status, macht of materiële zaken, of door geweld, in of door wat men vindt of nastreeft.

Dat van de wereld zijn heeft ook te maken met zonde.

En misschien haakt een aantal van u innerlijk nu af. Gaan we het over zonde hebben? Nee toch? Wij hebben ons misschien met moeite ontworsteld aan een loodzware godsdienstige opvoeding waar het veel te vaak over zonde en schuld ging. Misschien duiken herinneringen op aan de schuldbelijdenis die iedere zondag terugkwam. Misschien is je bijgebracht dat je geneigd bent tot alle kwaad en niet in staat tot enig goed.

We vinden dat nu veel te zwaar op de hand, zo zondig zijn we toch niet, zoals we hier bij elkaar zitten? We doen ons best om een beetje fatsoenlijk te leven, wat moeten we met zoiets als dat grote en beladen begrip zonde? We waren er net wat van af.

Maar de Schrift heeft het niet voor niets over zonde en je haalt de angel weg uit de Bijbel als je het daar niet over hebt, in ieder geval af en toe.

Wat is zonde?

Zonde heeft in het Bijbel allerlei facetten, en in het Nieuwe Testament krijgt het begrip soms nog weer een iets andere lading dan in het Oude Testament. Maar heel grofweg kun je in ieder geval zeggen: zonde is het overtreden van de wet, de 10 geboden. Dat laatste begrijpen we: niet stelen, moorden, liegen, bedriegen etc. Dat zijn de elementaire richtlijnen waar we ons aan zouden moeten houden wil het leven leefbaar blijven. Daarnaast worden in het NT nog genoemd, kwaadsprekerij, na-ijver, hebzucht, trots, hoogmoed, roddelen, doortraptheid, haat. Dat komt al dichterbij ons gewone dagelijks leven.

Voor zondigen, een zonde begaan staat in het Grieks een woord dat betekent: het doel missen. Zoals een boogschutter schiet en zijn doel mist, zo kan een mens zijn doel missen. Een mens kan zijn levensdoel missen en dat is volgens Johannes: kind van God zijn en worden.

In beginsel is ieder mens een kind van God, uit Hem is immers ieder levend wezen afkomstig. Ieder is een kind van God, maar de 'wereld' weet het niet of is het vergeten. 'Want de wereld is op heel andere dingen gericht, kent Christus niet' in de woorden van Johannes. Maar je wordt pas echt een kind van God als je beseft dat je dat bent en wanneer je een rechtvaardig, goed en waarachtig leven leidt. Kind van God zijn is vooral een werkwoord. Het houdt in: het doen van recht en gerechtigheid.

Als ik dit zo zeg, klinkt het braaf, moralistisch en weinig overtuigend. Net als zonde zijn ook de woorden recht en gerechtigheid versleten. Maar wat de Schrift wil zeggen is: wij missen ons doel, we komen niet tot ons recht en de wereld komt niet tot zijn recht als we verstrikt raken in de talloze manieren waarop wij onszelf en de ander schaden. Als we vervallen tot boosaardigheid, bedrog, liegen etc. Daarmee doen we onszelf geweld aan, doen we onszelf onrecht en de ander. En dat is niet de bedoeling van ons leven en van deze schepping.

Etty Hillesum zei:

‘Men moet de voorraad liefde op deze aarde helpen te vergroten. Ieder beetje haat dat men al aan het veel te vele haten toevoegt, maakt deze wereld onherbergzamer en onbewoonbaarder.’

En wat voor haat geldt, geldt voor iedere leugen, alle achterklap, alle bedrog, elk beetje wetteloosheid, Ze maken deze wereld onherbergzamer en onbewoonbaarder.

Je kunt niet een kind van God zijn en tegelijk vervallen tot zonde. Dat sluit elkaar uit zegt Johannes. Zwart-wit, zegt hij het, om het duidelijk te maken wat er op het spel staat: je eigen geluk, je kind zijn van God, jijzelf zoals je bedoeld bent. En natuurlijk vallen we soms uit dit kind zijn zeg maar en vervallen we tot zonde, tot hoogmoed of of welke zonde ook maar, dat weet Johannes ook wel. Maar er is altijd vergeving, je kunt altijd omkeren. Maar zonde en kind van God zijn gaan niet samen. En misschien voelen we dit ook wel aan dat deze twee niet verenigbaar zijn. Zonde tast onze gaafheid aan, onze zuiverheid, het kind zijn van God de gaven die ermee gepaard gaan.

Psalm 65 schetst in beeldende taal de vruchtbaarheid en overvloed die God schenkt als mensen kind aan zijn Huis zijn, dicht bij hem leven: het dorre landschap van de ziel, het dorre land van de wereld wordt vruchtbaar, groeit bloeit: er zijn doordrenkte voren, jong groen, de tijden zijn vol goede gaven en overvloed...

‘Bedenk toch hoe groot de liefde is die Vader ons heeft geschonken. Wij worden kinderen van God genoemd en dat zijn wij ook’.

Na alles wat nu over deze woorden gezegd is blijft het toch een mysterie: dat wij kinderen van God zijn. Wij zijn geschapen naar Gods beeld en tot zijn gelijkenis. Wat dat inhoudt, dat weten we maar half. Het zegt iets over wie we ten diepste zijn en tot wie we zouden kunnen uitgroeien.

Er is een bekende tekst van Marianne Williamson en ik haal die aan omdat ik denk dat ze gelijk heeft: een kind van God is bestemd om te stralen:

Onze diepste angst is niet
dat we onmachtig zouden zijn.
Onze diepste angst betreft juist onze niet te meten kracht.
Niet de duisternis maar het licht in ons
is wat wij het meeste vrezen.

Wij vragen onszelf af:
wie ben ik om mezelf briljant, schitterend, begaafd en geweldig te achten.
Maar waarom zou je dat niet zijn?
Je bent een kind van God,
je dient jezelf niet door jezelf klein te houden.
Er wordt geen licht verspreid als mensen om je heen
hun onzekerheid ontlennen aan jouw kleinheid.

Wij zijn bestemd om te stralen
zoals kinderen dat doen.
Wij zijn geboren om de glorie Gods die in ons in te openbaren.

Die glorie is niet slechts in enkelen,
maar in ieder mens aanwezig.

En als we zo ons licht laten schijnen
schept dat voor de ander de mogelijkheid hetzelfde te doen

Als we van onze diepste angst bevrijd zijn,
zal alleen al onze nabijheid
anderen bevrijden.

Amen